

Antonio Baldini: Genç Cumhuriyette Bir İtalyan Yazar*

*An Italian Writer in the Early Years of the Turkish Republic: Antonio Baldini***

Bülent AYYILDIZ

Doç. Dr., Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye
Assoc. Prof., Ankara University, Faculty of Languages History and Geography, Department of Italian Language and Literature, Ankara, Türkiye
ayyildiz@ankara.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-8921-0463

DOI: 10.5505/jas.2022.38039

Öz

Çalışmada, 20. yüzyıl İtalyan edebiyatının önemli yazarı Antonio Baldini'nin Ankara'ya dair gözlemleri ele alınmıştır. İtalyan yazar, seyyah ve gazeteci Antonio Baldini, 1930 yılında *Corriere della Sera* gazetesinin talebi üzerine yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne ve başkent Ankara'ya bir seyahat gerçekleştirir. Ardından, seyahate dair notlarını *Diagonale 1930, Parigi-Ankara* başlıklı bir eser olarak yayımlar. Şehrin dönüşümüne tanıklık eden Baldini'nin ve diğer İtalyanların gözlemlerini ve İtalyan kaynaklarını Ankara tarihi açısından benzersiz kılan, diğer ülkelerin seyyah ve bilginlerinin eserlerine nazaran az çalışılmış olmalarıdır. Baldini'nin seyahat notlarını ve gözlemlerini incelerken kuramsal açıdan, seyahat edebiyatındaki "L'Odeporica/Hodoeporics" kavramından ve konunun teorisyenleri Luigi Monga ve Franco Cambi'nin çalışmalarından faydalanılacaktır. Bu çalışmanın temel amacı, oldukça erken bir dönemde Ankara'yı ziyaret eden önemli bir entelektüel olarak Baldini'nin gezi notlarından oluşan *Diagonale 1930, Parigi-Ankara* eserinden hareketle "Ankara" şehrine ait bir tarihsel dönüşüm hikâyesi ortaya koymaktır.

Anahtar sözcükler: Antonio Baldini, İtalyan Seyyahlar, Odeporica, Hodoeporics, İtalyan Edebiyatı, Türkiye Erken Cumhuriyet Dönemi, Ankara

Abstract

This study reviews observations on Ankara made by Antonio Baldini, the 20th century Italian writer, traveler, and journalist. Baldini visited Ankara and travelled in the newly established Republic of Turkey in 1930 upon the request of the newspaper "Corriere Della Sera", and published his observations in a work entitled *Diagonale 1930, Parigi-Ankara*. It can be said that the observations of Baldini, and other Italians who witnessed the transformation of Ankara, have not been as closely studied as the works of other travelers and scholars. One of the most remarkable elements of Baldini's multi-linguistic and multicultural story is how it describes the transformation of Ankara into a modern capital. The work "L'Odeporica/Hodoeporics", which a foundational travel literature text containing the works of Luigi Monga and Franco Cambi, is used in the examination of Baldini's travel notes and observations.

Keywords: Antonio Baldini, Italian Travellers, L'Odeporica, Hodoeporics, Italian Literature, Early Republican Period of Türkiye, Ankara

* Bu makale, Koç Üniversitesi VEKAM 2020 Araştırma Ödülü'ne hak kazanan "İtalyan Seyyahların Gözüyle Ankara: Ancyra, Angora, Ankara, Tarih, Tekerrür, Dönüşüm" başlıklı araştırma projesinden faydalanılarak yazılmıştır.

** This article has been written with reference to a research project entitled "Ankara Ancyra, Angora, Ankara through the Eyes of Italian Travellers: History, Repetition and Transformation". The project received the Koç University VEKAM Research Award in 2020.

Seyahat: Hayata Dair Bir Arayış

Bu çalışmada, İtalyan yazar Antonio Baldini'nin Ankara'ya dair gözlemleri daha önce yapılan çalışmalar¹ farklı olarak "L'Odeporica/Hodoeporics" kavramı üzerinden değerlendirilmiştir. Ankara tarihi açısından İtalyanların gözlemlerini ve İtalyan kaynaklarını benzersiz kılan, diğer ülkelerin seyyah ve bilginlerinin eserlerine nazaran neredeyse hiç çalışılmamış olmalarıdır. Nitekim, İtalyan seyyahların gözlemleri sadece Ankara tarihi açısından değil, Türk tarihi ve Türk-İtalyan ilişkileri açısından da önemli bir yere sahiptir.

Geçmişini neredeyse 1000'li yıllara uzanan Türk-İtalyan ilişkileri göz önüne alındığında, İtalyanların Türkleri en iyi tanıyan ve tanıtan uluslardan biri olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu hususta, örnek oluşturması açısından Pietro della Valle, Padre Pietro Ferraguto, Giambattista Donà ve Giambattista Toderini gibi Osmanlı İmparatorluğu Dönemi İtalyan seyyah, bilgin ve entelektüelleri ile Pietro Canonica, Giulio Mongeri,² Luigi Bonelli, Ettore Rossi ve Alessio Bombaci gibi Cumhuriyet Dönemi şahsiyetlerini hatırlamak yeterli olacaktır. Nitekim, bu noktadan yola çıkarak, "Antonio Baldini: Genç Cumhuriyette Bir İtalyan Yazar" ana başlığını taşıyan bu makalenin amacı Baldini'nin Ankara'ya yaptığı seyahate ilişkin gezi notlarından oluşan *Diagonale 1930, Parigi-Ankara* eserinden hareketle "Ankara" şehrine ait bir dönüşüm hikâyesi ortaya koymaktır. Şehrin dönüşümüne tanıklık eden Baldini, Ankara'yı katı bir oryantalist ve önyargılarla bezeli bir bakış açısından bağımsız olarak mümkün olduğunca tarafsız, yalın ve okurun zihninde yanlış anlaşılmalara yol açmayacak bir şekilde aktarmaktadır. Bu çalışma çerçevesinde, kuramsal açıdan İtalyan araştırmacı Luigi Monga'nın *Travel and Travel Writing: An Historical Overview of Hodoeporics* başlıklı makalesinde detaylı bir şekilde ele aldığı "L'Odeporica/Hodoeporics" (Seyahat Edebiyatı) kavramı belirleyici olacaktır.

Seyahat/yolculuk fikrinin temelleri çok eskilere dayanmaktadır, bir başka deyişle, kimi zaman fiziksel/maddi olarak kimi zaman uhrevi/mistik bir fikir olarak seyahat olgusu insanlık tarihi kadar eskidir.³ Antropolojik

olarak bu insani niteliklere bağlı hareket fikrini, kültürel anlamlarla da harmanlayarak Monga "L'Odeporica/Hodoeporics" kavramını, farklı türlere ayırır: seyahat olgusuna dair karmaşayı belli bir düzene sokan ve anlamlı bir yapı sunan Luigi Monga, seyahat olgusunu, kapsayıcı olarak farklı başlıklar altında inceler. Seyahate ilişkin temel yönelimleri ifade eden başlıkların genel çerçevesi şu şekildedir: insan yaşamının bir metaforu olarak seyahat; zahmet ve sıkıntı olarak seyahat; Tanrı'nın çağırısına uyma, hac veya sürgün, telafi/gönül alma amaçlı yolculuk; bir öğrenme biçimi olarak seyahat: eğitim ve deneyim; meslek ve görev olarak seyahat: ticaretin gelişmesi; keşif ve karşılaştırma olarak seyahat: ben ve öteki. Bu sınıflandırmalar esas itibarıyla "L'Odeporica/Hodoeporics" düşüncesinin aldığı farklı anlamları, zaman içerisinde geçirdiği dönüşümleri evrimleri ve yöneldiği farklı veçheleri işaret etmektedirler. Görüldüğü üzere, insanın her bir hareketi, her bir düşüncesi seyahat bağlamında bir anlamlandırma çabasının parçasına dönüşmektedir. Zira tıpkı insanlık tarihi gibi seyahat fikri de durağan, sınırlı ve tek düze değildir; insanla birlikte kapsamlı-hatta kimi zaman zoraki- bir dönüşüme uğrar. Bir başka ifadeyle, seyahat söz konusu olduğunda yemek yeme gibi temel bir içgüdüyü bastırma ihtiyacından, dini hareketlere uzanan; arınma yolculuklarından günümüz küresel turizm ağına değin bir tarihsel dönüşüm ve gelişim süreci söz konusudur. Nitekim, seyahat fikrinin sıfır noktası, farklı değerlendirmelere tabi tutulabilecek bu saf keşif ve hareket etme duygusudur (Cambi, 2012, s. 149).

Bu çerçevede, kavramın kökenine inildiğinde, etimolojik bir irdeleme, anlamsal açıdan kolaylaştırıcı bir rol üstlenir. "Hodoeporic" sözcüğünün anlam katmanları ve içerik yoğunluğu karşımıza şu farklı düzlemlerde çıkar: eski Yunancadaki ὁδός (hodós/Hodos), Türkçe ifadesi ile yol (İtalyanca ifadesi ile via) sözcüğünden yola çıkıldığında Batı'nın temel kaynaklarından olan *İncil*'de yer alan "Ego sum via" (kabaca "Ben yolum," Yuhanna 14:6⁴) cümlesi bize seyahat fikrinin önemine dair belirgin ipucu sunar. Bu nedenle de kimi zaman "logos" ve "hodos" eş tutulmuş ve aslında *İncil*'deki en temel ifade olan "Başta söz vardı," "Başta yol vardı" olarak anılma imkânı doğurur

1 Bu konuya ilişkin olarak en aydınlatıcı iki çalışma için bkz.: Fındıklı, 2011; Fındıklı, E. B. (2018). *Mare nostrum: Mussolini Dönemi'nde Türkiye'de İtalyan mimarlar, arkeologlar ve seyyahlar (1922-1943)*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

2 Giulio Mongeri hem Osmanlı Dönemi'nin hem Cumhuriyet Dönemi'nin önemli mimarlarından biridir. Mongeri ile ilgili olarak aydınlatıcı çalışmalar için bkz.: Bornovalı, S. (2016). Bir İtalyan mimarın ilk Ankara ziyareti: Giulio Mongeri-1897. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 131-157; Çinicı, D. (2015). Başkent Ankara'nın inşasında etkin bir mimar Giulio Mongeri ve yaşam öyküsü. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 13-41.

3 Bu konuya ilişkin olarak bkz.: Monga, 1996, s. 6-54.

4 İfadenin tam şekli "İsa, "Yol, gerçek ve yaşam Ben'im" dedi".

(Monga, 1996, s. 6). Öyleyse, söz konusu çok katmanlı anlam mevcudiyeti, “Hodoeporics/L’Odeporica” yalnızca basit bir hareket eylemi değil, bir yönüyle insanın dünya üzerindeki anlam arayışını ifade eder. Bir yanda eski Yunan kültürü, öte yanda Hristiyan inancı gibi iki farklı bağlantı noktasından yola çıkan kavramın kesişme noktası, insanın anlam arayışının yansımasıdır. Diğer bir deyiş ile açıklamak gerekirse, insanın dünya üzerindeki mevcudiyetine anlam verme çabası, hem kendini hem kendi haricinde dışarıda kalanları -ister düşman ister öteki, ister yabancı olarak isimlendirilsin- bir anlama uğraşdır bu süreçte esas olan. Söz konusu uğraş ise insanı bir arayışa, yani bir yolculuğa yöneltir. Bu noktadan yola çıkıldığında seyahat sadece basit bir hareket etme eylemi değildir. İnsana dair tüm bu açılar bir araya geldiğinde, bir anlamda, varoluşsal bir öz nitelik olarak seyahatin kuramsallaştırılmasına dair önemli kavramlardan biri “L’Odeporica/Hodoeporics”tir. Günümüzde dahi bu kavramın mevcudiyetini güncel dilde sürdürdüğü ve kültürel bağlamı en kuvvetli olan ulusların başında İtalyanlar gelmektedir.⁵ Şüphesiz kavramın ve kavrama ilişkin sözcüğün mevcudiyeti Rönesans İtalyasında seyahate verilen eşsiz öneme dayanmaktadır.⁶

İtalyan yarımadası özelinde düşünüldüğünde, yukarıda bahsedilenlere ek olarak, Orta Çağ’da ve devamında İtalyanları seyahat etmeye yönelten iki pratik amaç söz konusudur: din ve ticaret (Amat, 1874, s. V). Bu nedendir ki, ilk İtalyan seyyahların, pek çok diğer ulusta da olduğu şekilde, misyoner din adamları ve tüccarlar olma-

sı şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte, Batı genelinde düşünüldüğünde, Orta Çağ’da özellikle 1000’li yıllardan sonra seyahat anlayışında keskin denilebilecek değişimler meydana gelir. Söz konusu değişimleri dört ana başlık altında toplamak mümkündür: ticaret imkânlarının artmasıyla, Pazar yerlerinin artışı ve piyasanın büyümesi, bir başka deyişle para ve kredilendirme sisteminin yaygınlaşmasına bağlı olarak ticaretin gelişimi; şehirlerin gelişmesi, şehir hayatının tarımın ve çiftliklerin önüne geçmesi, buna istinaden de kapalı ekonomiden açık ekonomi sistemine geçiş; Haçlı Seferleri ve hacıların seyahatleri; askeri seferler ile birlikte hükümdarların ve sarayların yer değiştirmesi (Fonseca, 2000, s. 6).

Daha sonraki dönemlerde, özellikle Hümanist anlayış ve Rönesans ile birlikte, bu iki nedene, bir üçüncü neden olarak, merak ve tutku duyguları neticesinde bilime, bilgiye ve bilmeye yönelik duyulan açlık eklenir. Bu çerçevede seyahat edebiyatı, seyahat düşüncesi, gezgin âlimler ve akademik, bilgi, öğrenme amaçlı seyahate ilişkin olarak esas bağlayıcı unsuru meydan getiren iki önemli kavramı karşımıza çıkarmaktadır: “peregrinatio academica” (akademik veya öğrenim amaçlı seyahat) ve “clerici vagantes” (gezgin rahipler). Gelişme yönleri farklılık arz etmekle beraber, kökenleri Orta Çağ Batı dünyasına dayanan her iki kavramın özleri büyük bir benzerlik barındırmakta ve İtalyan seyahat edebiyatında önemli bir yer tutmaktadır. Öyle ki, hem “peregrinatio academica” hem de “clerici vagantes” bilgi edinme, eğitim alma, öğrenim görme gibi amaçlar uğruna bir seyahat gerçekleştirmeyi, bilmeye, bil-

- 5 Oldukça geniş kapsamlı bir çalışma alanı olan bu ilişkilere dair temel bilgiler için bkz.: Bertelè, T. (1932). *Il palazzo degli ambasciatori di Venezia a Costantinopoli e le sue antiche memorie: ricerche storiche con documenti inediti e 185 illustrazioni*. Bologna: Casa Editrice Apollo; Dursteler, E. R. (2006). *Venetians in Constantinople. Nation, identity, and coexistence in the Early Modern Mediterranean*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press; Pedani, M.P. (1994). *In nome del Gran Signore. Inviati Ottomani a Venezia dalla caduta di Costantinopoli alla Guerra di Candia*, Venezia: Deputazione editrice; Preto, P. (1975). *Venezia e i Turchi*. Firenze: Sansoni; Rothman, E.N. (2011). *Brokering empire. Trans-imperial subjects between Venice and Istanbul*, Ithaca-London: Cornell; Inlaid, H. (1973). *The Ottoman Empire. The Classical Age, 1300-1600*. London: Weidenfeld and Nicolson; Soykut, M. (2011). *Italian perceptions of the Ottomans. Conflict and politics through pontifical and Venetian sources*. Frankfurt: Peter Lang; Turan, Ş. (1990). *Türkiye-İtalya ilişkileri. Selçuklular’dan Bizans’ın sona erişine*. İstanbul: Metis; Yerasimos, S. (1991). *Les voyageurs dans l’Empire Ottoman (XIV-XVI siècles)*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu; Bellingeri, G. (2013). *Turco-Veneta*. İstanbul: İsis; Lucchetta, G. (1983). L’orient mediterraneo nella cultura di Venezia tra quattro e cinquecento. *Storia della cultura veneta*, III/2 içinde (s. 375-432). Vicenza: N. Pozza; Lucchetta, F. (1983). Un progetto per una scuola di lingue orientali a Venezia nel Settecento. *Quaderni di Studi Arabi*, I, 1-20; Lucchetta, F. (1987). Lo studio delle lingue orientali nella scuola per dragomanni di Venezia alla fine del xvii secolo. *Quaderni di Studi Arabi*, 5/6, 479-498; Rothman, E. N. (2009). Interpreting Dragomans: boundaries and crossings in the Early Modern Mediterranean. *Comparative studies in society and history*, 51/4, 771-800; Palumbo Fossati Casa, I. (1997). L’École Vénétienne des «giovani di lingua». F. Hitzel (Ed.), *Istanbul et les langues orientales* içinde (s.109-122). İstanbul: İsis; Özkan, N. ve Speelman, R. (2013). I dragomanni/Dragomanlar. M. Pia Pedani (Ed.), *Il Palazzo di Venezia İstanbul e i suoi antichi abitanti / İstanbul’dak Venedik Sarayı ve Eski Yaşayanları* içinde (s. 53-73). Venezia: Edizioni Ca’ Foscari; Bellingeri, G. (1984). Sul turco nel ‘700: allori speculari e fiocchi lumi. U. Marazzi (Ed.). *La conoscenza dell’Asia e dell’Africa in Italia nei secoli XVIII e XIX*, Vol. 1 T. 2 içinde (s. 661-682). Napoli: Istituto Universitario Orientale; Bellingeri, G. (1991). Venezia e il turco. Dalla cancelleria ducale a Ca’ Foscari. S. Perosa, M. Calderaro ve S. Regazzoni, (Ed.), *Venezia e le lingue e letterature straniere* içinde (s. 55-69). Roma: Bulzoni; Soykut, M. (2011). Note sui rapporti tra Italia, Islam e Impero Ottomano (Secoli XV-XVII). *Archivio Storico Italiano*, 169(2), 221-240; Melis, N. (2013). Introduction. *Oriente moderno*, 93(2), 349-364.
- 6 Bu noktada İtalya’dan hem Batı’ya hem de Doğu’ya yapılan seyahatleri ve Pietro Della Valle, Kristof Kolomb, Giovan Battista Marino, Filippo Sassetti, Antonio Pigafetta gibi bazı büyük isimleri hatırlamak yeterli olacaktır.

giye duyulan tutkuyu ve bu tutkuyu tatmin etmek üzere yer değiştirmenin, yolculuklara çıkmanın, hareket etmenin, yeni yerler görmenin, bir anlamda deneyim edinmenin ve bu durumlara bağlı olarak daha da önemli bir şekilde yayımlanan seyahat notları, rehberleri, kitapları gibi farklı iletişim araçları yoluyla bilgi paylaşımının kutsallığını vurgular. Bu noktada, hatırlamak gerekir ki, Latince bir sözcük olan “peregrinus, peregrinatio, peregrinari”nin kökeni “per” + “ager” kurmasıdır: yani “boyunca” ve “yer, mekân” şeklindedir (Hahn, 1973, s. 19).

Seyahatin amacı bir yandan yapılan yolculuğun niteliğini belirlerken, öte yandan seyyahın gözlemlerinin kıymetini de belirler. Öyle ki, çok daha etkin bir amaç için yola çıkmak seyahati başlı başına kıymetli kılar. Bu amaç da seyahat kavramının dönüşümünün ilk unsurudur; diğer bir deyişle karşımıza çıkan nokta, “Pedagoji Olarak Seyahat: Eğitim ve Deneyim” başlığını taşır (Monga, 1996, s. 19). Seyyahın amacı bu noktada, yabancı ya da öteki olarak, kendi yapısını, kültürünü ya da mevcudiyetini anlamak (Monga, 1996, s. 25) ve kendi yerini belirlemektir. Bu noktada ötekiler aracılığı ile kendisini tanıma fikri, merkezde yer almaktadır. Kavramın kökeninde yer alan bu veçhe zaman içerisinde seyahatin başat unsurlarından biri hâline gelmektedir. Modern Dönem’le birlikte seyahat fikri ile “formazione” (eğitim) çok daha belirgin bir şekilde yan yana ilerlemeye başlar (Cambi, 2012, s. 157). Zira seyahat vasıtasıyla edinilen deneyim insanı eğitir. Bu eğitim de bireyin yaşantısının önemli, hatta yadsınamaz bir parçasına dönüşür. Bu çerçevede yolculuk, tüm insanlığı kapsayan bir ölçekte kültürel bir eylem olma yolunda gelişme gösterir. Neticede, 19. ve 20. yüzyılda “kültür edinimi,” tıpkı Rönesans ve Aydınlanma Dönemlerinde olduğu gibi tek başına bir “yolculuğun “leitmotiv”i hâline gelir (Cambi, 2012, s. 157). Zira hatırlamak gerekir ki Monga’nın işaret ettiği şekilde “Pedagoji Olarak Seyahat: Eğitim ve Deneyim” noktasında seyahat eylemi esas olarak “institutio puerorum” ve “institutio principis,” yani eğitim ve deneyim temelli bir yaklaşım bağlamlarını da içermektedir (Monga, 1996, s. 19). İtalyan seyahat edebiyatı bakımından, bu tanımlamaları bünyesinde toplayan Ankara’ya dair gözlemleri ile farklılık yaratan önemli bir isim hiç şüphesiz Antonio Baldini’dir.

Genç Cumhuriyette Bir İtalyan Yazar: Antonio Baldini

1889-1962 yılları arasında yaşayan Baldini, çağının önde gelen kültür adamlarından biri, bir edebiyatçı ve gazetecidir. Öyle ki, İtalya’da 1900’lerin ilk döneminin önemli edebiyat isimleri olan E. Cecchi, V. Cardelli, R. Bacchel-

li ve A. Palazzeschi gibi pek çok farklı edebiyat ve sanat figürü ile temas hâlinde olmuş ve *La voce* ile *Lirica* gibi dönemin önemli dergilerinin hazırlanmasında katkı vermiştir. Edebi ve kültürel deneyimini etkileyen olaylardan en göze çarpanı, belki de belirleyici olanı 1914 yılında patlak veren Birinci Dünya Savaşı ve Antonio Baldini’nin bir asker olarak cepheye giderek, bu korkunç gerçeği ilk elden deneyimlemesidir. Öyle ki, savaşa dair bu deneyimlerini de *Nostro purgatorio* (Bizim Arafımız) (1918) eserinde aktarır. Baldini’nin bu anlatısı Birinci Dünya Savaşı’na dair en çarpıcı edebi eserlerden biri olarak kabul edilmektedir (Ossani, 1985, s. 106).

Savaş sonrasında edebi etkinliğine devam eden Baldini, İtalyan edebiyat tarihinin en önemli dergilerinden biri olan *La ronda* bünyesinde çalışır. Daha sonraları yoğun bir şekilde, *Corriere della sera* gazetesi ile çalışmaya, gazete için çeşitli yazılar kaleme almaya başlayan Baldini, özellikle de gezi yazıları ile okurların oldukça ilgisini çeker; bu çalışmanın da konusunu oluşturan Türkiye seyahatini, yine *Corriere della Sera*’nın isteği üzerine 1930 yılında gerçekleştirir.

Antonio Baldini, Ankara’ya dair gözlemlerini aktardığı eserine *Diagonale 1930, Parigi-Ankara* ismini verir. Zira İtalyan yazara göre bu başlık, Avrupa kıtasındaki iki uzak ucu işaret etmektedir (Zangrilli, 2016, s. 12). Aynı zamanda Baldini’nin bir uçtan bir uca uzanan seyahat serüvenlerinin de bir panoramasıdır. Nitekim, daha önce gazetede tefrika olarak yayımlanan bu seyahat notları, 1943 yılında kitap olarak (Milano’da, Mondadori Editore tarafından) basılır. Tam bu noktada belirtmek gerekir ki, Baldini *Diagonale 1930, Parigi-Ankara*’nın ilk bölümünde Paris’i anlatırken, ikinci bölümde ise Türkiye’ye özellikle de Ankara’ya dair gözlemlerini aktarır. Lakin burada eserin isminden yola çıkarak ilk akla geldiği şekliyle karşılaştırmalı bir anlatım söz konusu değildir. Yani Baldini bir yana Paris’in özelliklerini, öte yana Ankara’nın niteliklerini koyarak basit bir karşılaştırma yapmaz, aksine, her bir kültürü ve şehri kendi özgül ağırlığı içerisinde anlatmayı tercih eder. Nihayetinde, her bir şehri kendi içerisinde farklı bir oluşum olarak değerlendiren bir yaklaşım mevcuttur.

Anlatım dili olarak baktığımızda, Baldini açık ve parlak bir dil kullanmaya özen gösterir; zira temel amacı gözlemlemek ve incelemektir (Zangrilli, 2016, s. 12). Ayrıca, Baldini, gözlemlerin gazetede parça parça yayımlanması da bu dil kullanımını pekiştirir, zira okura en açık ve saf şekliyle izlenimlerini sunmayı görev edinir. Bu gözlem ve izleme düşüncesi, esas olarak bakışın gücünü hissettir-

meyi ve sessiz bir soruşturmayı içerir. Nitekim, eleştirilen Franco Zangrilli, bu sessiz ve edilgen soruşturmayı, tüm görüntüleri en ince ayrıntısına kadar yakalayan bir “video kamera” olarak tanımlar (Zangrilli, 2016, s. 12).

Seyahat notlarına dair denebilir ki, Baldini’nin kamerası, teknik terimlerle açıklanacak olursa en küçük detayı, hatta tüm gizli yönleri yakalar; öyle ki, gerçeğin öteki yüzünü de işaret ederken, şeylerin anlamına -hem ters hem düz- odaklanmaya çalışır. Ancak Baldini’nin anlattıkları incelendiğinde edilgen gözlemleri, etkin bir katılım göstererek elde etmesi dikkat çekicidir. Kuramsal çerçeveden dolayı Luigi Monga’nın da işaret ettiği üzere ilk elden halkın içine karışıp karşı kültürü deneyimlemek, seyahat düşüncesinin önemli bir yönüdür.⁷ Bu fikre istinaden kendi çağının en önemli seyahatçilerinden ve kültür adamlarından biri olan Filippo Sasseti’nin⁸ seyahat anlayışının özünü ifade ediş biçimi olarak sunduğu “görmek, dokunmak, yazmak” örneğini verir (Monga, 2003, s. 10). Baldini’nin seyahatlerini bu bakış açısı ile irdelemek, İtalyan yazarın “poetika”sını anlamada ve anlamlandırmada önemli katkı sağlayacaktır.

Antono Baldini’nin Ankara Gözlemleri

Genel olarak baktığımızda Baldini’nin 1930 yılında gerçekleştirdiği yolculuğu Türk topraklarında üç ana durakta gerçekleşir: İstanbul, Bursa ve Ankara. Görüldüğü üzere Baldini, İtalyan seyahat geleneğinin tipik duraklarını takip eder ilk aşamada zira İstanbul, Bursa ve Ankara ve oradan da ülkenin doğusuna ve güneyine seyahat, Pietro della Valle’den Domencio Sestini’ye kadar pek çok İtalyan için vazgeçilmez bir güzergâhtır. İstanbul’dan, Haydar Paşa’dan trenle ayrılan Antonio Baldini’nin akşam yedide başlayan yolculuğu, ertesi sabah saat dokuzda Ankara’ya ulaşması ile son bulur (Baldini, 1943, s. 181). Baldini; şehrin yalnızlığından, yalınlığından, adeta bir hiçliğin, bir boşluğun ortasında asılı durmasından söze başlar. Baldini’nin duygularını şu cümlelerde görmek mümkündür:

Yeni doğan güneş seyyahın gözlerine dünyanın en yüreği yanık manzarasını görünür eder, Anadolu Platosu: neredeyse 1000 rakımdadır, görünürde ne bir ev, ne bir ağaç, ne bir su yatağı, ne de bir yol; şafak karşısında kızılığ keşfeden uzaktaki dağları ile aslan yelei gibi turuncu bir manzara (1943, s. 181).

Bu yalınlığın akabinde, Baldini’nin ilk dikkatini çeken tren garıdır. Aslında bu tam anlamıyla, tam donanımlı bir tren istasyonu değil, Baldini için daha çok bir “stazi- oncina” yani Türkçe ifadesi ile “istasyoncu”dur. Ancak, İtalyan seyyah bu yapının karakteristik özelliklerinin ülkenin ve halkın geçmişini aydınlattığını düşünür: “Beklenmedik olduğu kadar, memnun ediciydi de, yolculuğun sonuna doğru, Türk tarzında süslenmiş duvarları, turku- az rengi majolika seramikleri ile bezeli, önünde Gazi’nin isminin yazdığı bir küçük odanın görüntüsü hasıl oldu” (Baldini, 1943, s. 182). Alain De Botton’un şu cümleleri mimari ve ortak hafıza arasındaki bağlantıyı açıklamaya yardımcı olacaktır: “Kişi, eski binalara baktığı zaman kaza sonucu meydana gelmiş tesadüfi bir varlık olmadığını, önünde durup baktığı geçmişin evladı, torunu, çiçeği ve meyvesi olduğunu bilmenin mutluluğunu yaşıyordu. Böylece kendi varlığı mazur görülmüş, bir başka deyişle doğrulanmış oluyordu” (De Botton, 2018, s. 123). Nitekim Baldini de Alain De Botton’un açıkladığı düşünsel yapıyı, bir toplumun geçmişini ve geleneklerini bir küçük mimari yapı üzerinden tespiti girişir. Bu noktada, Luigi Monga’nın “L’Odeporica/Hodoeporic” bağlamında sunduğu ötekini tanıma arzusu göze çarpar: bir yandan Baldini bu seyahatten edineceği bilgileri düşünürken, öte yandan İtalyan imgeleminde var olan mevcut imgelerin üzerine gitmektedir.

Mevcut imgelerin ilki “yeni” mefhumu ile ilgilidir. Öyle ki, Baldini için Ankara, bozkırın ortasında yepyeni bir şehirdir. İtalyan yazarın gözlemediği üzere şehirdeki her şey yenidir, hatta bu yenilik duygusunu, hediye paketinden ya da kutusundan yeni çıkarılmış eşyalar imgesi ile benzeştirme yoluyla aktarmaya çalışır: “Demiryolunun sağında ve solunda görülen her şey darphaneden yeni çıkmış paralar gibi ve yeni yeni kutularından çıkarılmış benziyorlar: işte yepyeni bir yarış pisti, yepyeni bir gazhanenin devasa tamburu” (Baldini, 1943, s. 183). Bu dış gözleme ek olarak, Baldini, konakladığı otelde de benzer bir durumu şahsen deneyimler. Bu noktada halkın içine karışmaya hazırlanan bir seyyah görürüz. F. Sasseti’nin seyahat felsefesinin özü olarak tanımladığı “görmek, dokunmak, yazmak” eylemlerini gerçekleştirir. Gözlemlerini ve dokunduğu gerçekliği şu cümlelerde okuruz: “Dün bitirilmiş bir otele yerleştim. Perdelerde, yatak örtüsü üzerinde hâlen daha fiyat etiketi var” (Baldini, 1943, s. 183).

7 Söz konusu deneyimleme pek çok düşünür için de oldukça önemli bir olgu olagelmıştır. Örneğin, Alain De Botton’un da işaret ettiği üzere F. Nietzsche, bu deneyimi “hayatı zenginleştiren deneyimler” olarak tanımlamaktadır (De Botton, 2018, s. 123).

8 Filippo Sasseti: 1540-1588 yılları arasında yaşamış ünlü İtalyan seyyah ve tüccar. Detaylı bilgi için bkz.: Sassetti, Filippo. (t.y.)

Otelinden çıkıp şehri gezmeye başlayan bir modern turist, bir seyyah ve aynı zamanda bir gazeteci ve edebiyat insanı olarak Baldini'nin anlatılmaya değer bulunduğu bir diğer husus ise Ankara'nın mimari yapısının gelişimidir, hatta dönüşümüdür. Ankara'nın ilk andaki düzensizliği ve daha sonra bu düzensizlik sorununa dair bulunan çözümü şöyle aktarmaktadır: "Bu geniş yolların büyük çoğunluğu bir ev genişliğindedir ve bu caddeler ileride kurulacak şehrin ana arterleridir" (1943, s. 184-185). Burada söz konusu olan bir yenilenme sürecidir. Bir yandan mimari alanda bir yenilenme söz konusuysen, öte yanda aslında insanların da dönüşüme uğraması dile getirilmektedir. Fındıklı'nın belirttiği üzere de, bu dönüşüm esas olarak, "Seyyahı düşünsel hazırcılığın konforundan alıp karmaşık bir dönüşümle karşı karşıya bırakır." (2011, s. 164).

Benzer bir dönüşüm ve farklılığı, 1931 yılında Ankara'yı ziyaret eden bir başka İtalyan yazar ve seyyah Corrado Alvaro, *Viaggio in Turchia* (Türkiye'ye Yolculuk) eserinde aktarır. Bu dönüşümün kültürel etkilerini pazarlarda, sokaklarda, tezgâhlarda satılan kitapların farklılaşmasında gözlemler:

Yeni harflerle yazılmış *Don Kişot*'un bir özetini içeren bir dosya buldum elimin altında. Latin ve Hristiyan idealizminin bu kişiliği ilk kez buralara kadar kemikleri çıkmış beygirin üzerinde geliyor ve dünyadaki yolculuğunda başka gereksiz yığıtlık gösterilerine kalkıyor ve kavga, dövüşe giriyor. Yeniden doğuyor. Şimdi de bir başka kahraman, Pinokyo ortaya çıkıyor. [...] Gıda maddelerimiz ve zehirlerimiz yavaş yavaş ulaşıyor buralara; geç kalanlar yola yeni koyuluyorlar, bizim daha önce gittiğimiz yerlerde bizim bıraktığımız kamp ateşlerini buluyorlar. Amerika, Nick Carter ve Buffalo Bill'i ya da Greta Garbo'yu; İngiltere aktörlerinin dediği gibi Hamlet efendiyi; İtalya, Pirandello'nun IV. Henri'sini ihraç ediyor. Yüzyılların dramı, eğlenceli oyunları, tutkuları ve manzaraları burada gündemde. Edebiyat ve sanat devrimin işlevine incelik katıyor (Alvaro, 2010, s. 46, 47).

Baldini ile benzer şekilde İtalyan gazetesi *Stampa*'nın isteği üzerine, bu yeni devleti, bu genç cumhuriyeti ziyaret eden Corrado Alvaro'nun da işaret ettiği üzere, kültürün ve geleneğin farklı alanlarında bir dönüşüm mevcuttur. Bu noktadan hareketle denebilir ki, Baldini yeni bir şehrin gelişimini gözler önüne serer. Aynı zamanda, eski Ankara ile yeni Ankara arasındaki farklılıklara, yeni kurulmakta olan şehrin yönelimine de açıklık getirir:

İlk yerleşim döneminde şehir her yere dağılarak doğmaya başlamış, belirli bir düzenleyici fikir olmasızın; bir ev buraya, bir ev şuraya, bir büyük ev, bir küçük ev, bir tane sağa bakan ev, bir tane sola bakan ev şeklinde ve hepsi de gep geniş bir alana yayılmış. En sonunda Türkler bu şekilde başkentlerinin bir şehir görünümüne kavuşamayacağını anlamışlar ve şehri bu alanda kendilerinden çok daha bilgili olan birine bırakmak zorunda kalmışlar. İşi evinden bile çıkmadan bir belirleyici plan tasarlayan bir Alman'a emanet etmişler. [...] Eski şehir en nihayetinde üzerinde bulunduğu dağın sert çığılığı ile uyum içinde Doğu tarzı saf bir köyden başka bir şey değildi; yeni şehir ise Batılı olarak hayal edilebilenden de fazlası ve rasyonel mimarinin bazı parlak deneyleri şimdiden görünür olmaya başladı (Baldini, 1943, s. 185).

Bir yanda tarih ve kendini tekrar eden, yani tekerrür edenler, öte yanda dönüşüm: Baldini bu iki karşıt kutbun mevcudiyetinden doğan gerilimi gözler önüne serer. Ne var ki, burada söz konusu olan bilindik anlamda bir iyi-kötü, eski-yeni, geçmiş-gelecek, Doğu-Batı çatışması değil, insanın doğasının gereği olan bir dönüşüm, bir yenilenmedir. Baldini ile ilgili Erhan Berat Fındıklı bu duruma dair şu tespitte bulunur:

Gözlem nesnesi olan kentle arasına koyduğu mesafe ve kullandığı görece diplomatik dille, yaşadığı psikolojik zorlanmayı, olumsuz hislerin ağırlığını metin düzleminde nötralize etmeye çalışır ama satır aralarında bu çatışmanın çözüme kavuşmadan devam ettiği, su yüzüne çıktığı okunur (Fındıklı, 2011, s. 163).

Bir kez daha seyahat kavramının kuramsal yönüne dönecek olursak, "L'Odeporica/Hodoeporic"nin pedagojik yönü ile bağlantılı olarak, Baldini bir merak dalgasına tutulur. Öğrenmesine ve ötekini tanımaya yarayan unsurların geleceğini, gelecekte alacağı şekilleri merak eder. Bu merak duygusu, detaylı gözlemler ve bu karmaşık düzen, İtalyan yazarın zihninde Acaba yarının Ankara'sı nasıl olacaktır? Ne yöne ilerleyecektir? Sorularını ve şüphelerini uyandırır: "Hâlen daha yarının Ankarası'nın ne tür bir stile sahip olacağı söylenemez. Kervan yolda düzülür" (Baldini, 1943, s. 187). İtalyan seyyahın dönüşümün ilerleyişine dair ifade ettiği belirsizlik, esas olarak bir kültürel bağlam ifadesidir. Baldini'nin şüpheleri başka bir konunun daha işaretçisidir. İtalyan yazar Ankara'yı bugünün değil de, adeta yarının bir şehri olarak tanımlar. Bu şehirden keyif almak için insanların biraz daha beklemleri gerekecektir. Lakin bu noktada Baldini'nin şehrin ters yönden bir yapılanma yaşadığını

öne sürdüğü ve öncelikle bürokrasi ve yönetime yönelik binaların ve mimarinin olması gerektiğini savunduğu cümlesi oldukça dikkat çekicidir.⁹ Ancak yeni cumhuriyetin başkentinde Baldini'nin fikrinin aksi yönde bir gelişme mevcuttur. Bu noktada Antonio Baldini'nin hatalı bir çıkarım yaptığını söylemek mümkündür. Sivil mimari kapsamında kurulan parklar, bahçeler ve yeni tip konutlar ile oluşturulan bir başkent benimsenmesi çok daha olanak dâhilindedir ve insanların yaşantıları, ruh halleri üzerinde doğrudan olumlu bir etkiye sahiptir: "A'dan değil de, Z'den başlamış bir şehir. Büyük binalar yok, ama çoktan yeşil alanlar ve banklar, çeşmeler ve bayram kutlamaları için hazırlanmış aydınlatmalar var" (Baldini, 1943, s. 189). Baldini'nin bu düşüncesinin kökenini, dönemin İtalyan kültüründe görülen geçmişin görkemine duyulan hayranlıkta aramak gerekir. Zira geçmişin görkemi ve büyük yapıları, Baldini için ulusunun geleceğini hazırladığı düşüncesi ile bağlantılıdır.

Baldini mimari, günlük hayat, gelenekler ve insanların yaşantısı hakkında farklı noktalar aktırır. Nitekim, bu durum da İtalyan yazarın yaşamı ve bu yeni Cumhuriyet'i bütünlüklü olarak ele aldığı bir kanıttır. Her ne kadar Baldini cümlelerinde mimari yapıya ve şehir kurulumuna dair küçük bir eleştiri barındırsa da bu yeni başkent kurucularına büyük bir hayranlık duymaktadır, Cumhuriyet'in kurucularının yaptıkları işleri heyecan ile takip etmektedir. Zira Antonio Baldini'ye göre bu bozkırda, Anadolu'nun ortasındaki bu çölde bir "mucize" gerçekleşmektedir:

Lakin bu ülkenin yöneticileri her alanda mucizeler gerçekleştirmeyi bildiler, ve bu mucizelerin en büyüklerinden biri çölün ortasında modern bir başkent yaratılmasına dair kesin bir girişimdir, bu amaç uğruna yıllardır tüm taş ocakları patlayıcı darbeleriyle inliyor, trenlerin düdüklüğü çalıyor, el arabaları gıcırıyor, eller kavuşuyor ve alınlar kırışıyor [...] (Baldini, 1943, s. 189).

Pek çok öncülü gibi, seyyah Baldini de kendi kültürü ile benzeştirmeye veya karşılaştırmaya dayalı bir anlatım; mukayeseli bilgilerle okurun gözünde en iyi şekilde resmi canlandırmayı amaçlar. Ancak bu başka ülkelerle, başka şehirlerle veya uluslarla yüzeysel ve üstünkörü bir karşılaştırma değil, oluşumun kendi içinde dönüşüm, ilerleme fikrinin tezahürü olan bir anlatımdır. Bu nedenle de, anlatım

özellikleri bakımından okurun dikkatini çeken bir noktada, Antonio Baldini'nin tasvirlerinde sıklıkla görülen edebi ve kültürel göndermelerdir (Zangrilli, 2016, s. 19).

Baldini'nin dikkatini çeken bir diğer unsur da şehrin müthiş aydınlığıdır. Elektrik ile aydınlanan şehir, Anadolu'nun ortasında adeta bir güneş gibi ışıdamaktadır. Baldini için elektriğin bu denli iyi bir şekilde aydınlatmada kullanılması oldukça ilgi çekicidir, zira dönem için oldukça yenilikçidir:

Bu güzel şehrin karanlığa gömülmesi, yavaş ve mükemmel olurdu, bırakalım da öyle olsun: ama şehrin ışıklarını açmak ve programın gece bölümüne geçmek için acelesi var. Minareler ışıklarla taçlanıyorlar, Meclis'in, otellerin, bakanlıkların, okulların, yeni başkent görüş alanı içerisindeki tüm binaların cepheleri lambalarla çerçevelenmişler ve kuvvetli reflektörler aracılığıyla aydınlatılıyorlar (Baldini, 1943, s. 196).

Nitekim bu güzel aydınlığı, şehri bu derece görkemli kılan ışıkları Baldini; "Ve tabii ki de bir seyyah tam şu anda Ankara istasyonunda indiğinde, herhangi bir harika metropole geldiğini düşünecektir" (Baldini, 1943, s. 197) cümlesiyle vurgulamaktadır. Şehrin modern donanımına dair bu ilk izlenim, bu ilk intiba oldukça önemlidir. Ne var ki, Baldini'nin aktardığı bir ayrıntı oldukça ilgi çekicidir: "Lakin şehir merkezinden uzakta bulunan mahallesinde Augustus tapınağı karanlıkta bırakıldı ve yüksek kapının boşluğundan yıldızların parladığı görülür" (Baldini, 1943, s. 197). Bu ifadenin önemli yanı, Baldini'nin İtalyan bir seyyah, İtalyan bir kültür adamı olarak anti-kite bilgisi ile kendi şahsi merakının odaklandığı noktayı imlemesidir.

Baldini'nin Ankara'yı ziyaret ettiği dönem, 1930 yılının Cumhuriyet Bayramı'na denk düşmektedir. Antonio Baldini'nin gezisinin bir amacı da Cumhuriyet'in yedinci yılı kutlamalarını gözlemlemektir (Fındıklı, 2011, s. 161). Bu nedenledir ki Baldini notlarında, bayramın coşkuyla kutlanmasını oldukça detaylı bir şekilde aktarır. Özellikle kültürel bağlamda aktardıkları, tarihsel bağlamda gözlemleri oldukça dikkate değerdir. Bu noktada Baldini, Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına ilişkin olarak, Türk Ocağı'nda gerçekleştirilen bir balodan bahseder ve Türk Ocağı kavramının önemini okurlarına aktarmak için şu satırları kaleme alır:

9 Bu noktada bir kez daha Alain De Botton'un seyahat felsefesinde mimari ve bellek arasındaki ilişkiye yaptığı vurguyu hatırlamak gerekir.

Türk Ocağı, yeni Türkiye için, Dante Alighieri'nin bizler için temsil ettiğine benzer bir durumu temsil eder, diğer bir deyişle Arap ve Fars/Pers kültürüne nazaran Türk dili ve kültürünü üstün kılmaya, kültürün mümkün olduğunca Türkleştirilmeye çalışıldığı kurumdur. İsim tam olarak "Türk Ocağı"¹⁰ demektir. Binası, bilerek böyle yapılmıştır; tüm Ankara'nın en göz alıcısıdır ve yeni şehrin en seçkin yerinde yükselmektedir. Turchesco stilinde, tamamı mermer kaplı ve detaylarında ince işçilik mevcut (Baldini, 1943, s. 198).

Baldini, Türk Ocağı'nın kültürler arası ve uluslararası ilişkilerdeki önemine de vurgu yapar. Söz konusu kurum sıradan ve alelade bir devlet binası değil, adeta bir kültür ocağıdır: "Büyük okuma salonları mevcut ve Türk misafirperverliğinden faydalanmak isteyen yabancı entelektüeller için de özel salonlar var" (Baldini, 1943, s. 196) cümlesiyle Baldini, bu mekânın etkin rolünün altını çizmektedir.

Şehre gelen tüm seyyahlar gibi, Baldini'nin gözünde ayrıcalıklı yere sahip noktaların başında Augustus Tapınağı gelir. 1700'lü yılların sonunda Ankara'yı ziyaret eden bir başka İtalyan seyyah Domenico Sestini'de olduğu gibi, Antonio Baldini'de de kadim Roma kültürü derin bir duygulanımın nedenidir. Bir anlamda İtalyan seyyahların geçmişe, Roma İmparatorluğu'nun Altın Çağı'na duydukları bir özlem hissedilir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, bir yanda "L'Odeporica/Hodoeporics" pedagojik yönü mevcutken, öte yanda kavramın bir başka önemli noktası, yani "öze dönüş, kendini arayış" ile bağlantılı olarak da Monga'nın belirttiği şekilde "Seyyahın amacı bu noktada, bir yabancı ya da öteki olarak, kendi yapısını, kültürünü, mevcudiyetini anlamak ve kendi yerini belirlemektir. Bu noktada ötekiler aracılığı ile kendisini tanımak fikri merkezde yer almaktadır" (Monga, 1996, s. 25). Dolayısıyla da denilebilir ki, Ankaranın bu bölgesi seyyahlar için bir öze dönüşün imgesidir. Baldini, söz konusu tapınağı ve ruhunda uyandırdığı izlenimleri şu sözcüklerle anlatır:

Zaman zaman Ankara'nın merkezinde yükselen, yarısı bir caminin ardına saklanmış Augustus Tapınağı'nın kalıntılarına dönüyorum. Bir anlamda aileye dönüş gibi. Ne de parlak, dost canlısı, temiz

ve güvenilirdir bu duvarlar.[...] Bir sütun parçasının üzerine oturmuş eksik kaşif, en sonunda kendisini tamamlamış ve korunmuş hisseder, burada etrafında gümbürdeyen yaşantısına değil de, sonsuz bir şekilde iki bin yıllık bu duvarlara daha da bağlıdır. Bu duvarlar arasında kendi ile konuşmayı becerir, kendi neşesinin ve melankolisinin gerçek mührünü bulur (Baldini, 1943, s. 223).

Görünen o ki Baldini, bir edebiyat insanı olarak, fiziksel yolculuk ve ruhani yolculuk arasında gidip gelen, insanın ruhunu ve bedenini saran bir etkileşim anlatır. Bu etkileşim temelli bir çıkarım neticesinde, İtalyan seyyahın düşüncesi ve felsefesi ile "L'Odeporica/Hodoeporics" kavramının kesiştiği de görülmektedir. Bu içsel yolculuğun ardından Baldini, fiziksel gerçekliğin dünyasına döner ve anıta dair şu bilgileri aktarır: "Girişin iki iç duvarı yarı yüksekliğe kadar, gözün zahmetsizce bakabileceği hizaya değin, çizgisi kayadan kayaya devam eden, göze hoş gelen ve incelikle oyulmuş Latince karakterlerle doludur" (Baldini, 1943, s. 223). Alıntıda görülen bu bölüm Baldini'nin notlarının en çarpıcı satırlarındandır. Öyle ki, bu noktada hem İtalyanları hem de diğer ulusları oldukça derinden etkileyen bir seyyah figürünü anımsamak kaçınılmazdır: Odisseus. Bilindiği üzere, efsanevi kahraman Odisseus'un yolculuğu tüm Batı kültürünü bir şekilde etkilemiştir. Kuramsal açıdan bu çalışmaya temel teşkil eden düşünürlerden biri olarak Cambi, bu yolculuğu içsel bir yolculuk olarak tanımlar (Cambi, 2012, s. 150). Öyleyse, bu çerçevede, bu yolculuk bir içsel yolculuğa, bir öz deneyime, bir anlamda bir keşif yolculuğuna ve ilgi amaçlı bir deneyime dönüşür (Cambi, 2012, s. 150). Bu nedenle de Odisseus bir seyahat arketipidir. Kolektif bir bilinçaltının ve hafızanın ürünüdür. Bu yaklaşım da bizlere seyahat olgusunun yalnızca bireysel değil aslında toplumsal bir niteliğe sahip olduğunu da gösterir. Bu açılardan düşünüldüğünde Antonio Baldini'nin de benzer bir "curiositas"¹¹ yani en saf hâliyle "merak" ve arayış ile hareket ettiğini söylemek ve Ankara'yı bir gerçeklik, -bir anlamda bir nevi öze dönüş- arayışının parçası olarak gördüğünü söylemek yanlış olmaz.

Sonuç

Antonio Baldini, 1930 yılının Ankarası'nı pek çok farklı detayıyla okuruna aktarmaya gayret etmiştir. Bu detaylı

10 Baldini burada "focolare" sözcüğünü kullanır." (İtalyanca): Ocak.

11 Curiositas, Odisseus ve yolculuk ile ilgili olarak bkz.: Picone, M. (1991). Dante, Ovidio e Il Mito Di Ulisse. *Lettere Italiane*, vol. 43, no. 4, p. 500-516.

gözlemlerin hem sosyal hem de siyasal yaşantıyı içerdiği söylenebilir. Zira bir edebiyat ve kültür insanı olarak Baldini, seyahat notlarını aktardığı şehri aslında canlı bir organizma olarak düşünür. Baldini'nin Ankara anlatılarını bağımsız bir gözlemcinin aktardıkları olarak ele almak yanlış olmaz, neticede İtalyan yazar Doğu'ya ilk kez gelen Batılı bir seyyahın nedensiz önyargı ve abartılı hayranlıklarından uzak, toplumu ve dönüşümü çok iyi yakalayan; birey, toplum, devlet üçgeninde meydana gelen gelişmeleri irdeleyen bir seyahat anlatısı kaleme alır. Bu noktada Baldini'nin hem edebi kaygılar taşıyan hem de dönemin İtalya'sının en önemli ve etkili gazetelerinden birinin temsilcisi olarak okura doğru bilgiyi vermeyi amaçlayan bir anlatım tarzı benimsediğini gözlemleriz. Öyle ki Baldini'nin eserinde yer alan gözlemler yalnız ve edilgen bir gözlemcinin notları değil, aksine toplumun akışına karışan ve ilk elden her şeyi deneyimlemeyi amaçlayan meraklı bir bilginin yazılarıdır. Baldini'nin seyahatinde daha önce sözü edilen Filippo Sassetti'nin "vedere, toccare, scrivere" felsefesini benimsediği görülmektedir. Bu noktada, farklı yetileri bünyesinde birleştiren bir karakter olarak, -sanat, edebiyat, gazetecilik gibi-, Antonio Baldini'nin Rönesans İtalyasının alimleri ile benzer ilgi ve yönelimleri paylaşması, bir başka şekilde ifade edecek olursak bilginin ve bilmenin peşinde koşması şartıdır.

Baldini'nin aktardığı yeni şehir, genç Cumhuriyet'in bu yeni başkenti, bu çalışmanın da belirttiği üzere "dönüşüm"ün derinden yaşandığı bir mekândır. Bir yandan, Baldini'nin cümlelerinde bir İtalyan seyahat anlatı geleneğinden söz etmek olasıyken, öte yandan "tekerrür" unsurlarında da bir "dönüşüm" bizleri karşılar. Örneğin, neredeyse her İtalyan seyyahın dikkatini çeken, -yalnızca İtalyanlar değil, diğer uluslardan pek çok seyyah da aynı noktaya vurgu yapmıştır- Augustus Anıtı ve anıtın uyandırdığı duygularda olduğu gibi. Baldini'nin Augustus Anıtı'na dair yukarıda detaylı bir şekilde aktardığımız gözlemleri, biçimsel ve içeriksel açıdan bir "tekerrür" durumunu ifade eder. Ancak bu mekânın uyandırdığı duygular oldukça farklıdır. Kadim bir ulusun üyesi olarak bir öze dönüşümlerken, aynı zamanda kendine doğru içsel bir yolculuğu da simgeler. Netice olarak Baldini'nin duygulanımında da görüldüğü üzere seyahatin kişi üzerinde hem psikolojik hem sosyolojik anlamda etki yarattığı söylenebilir. Bununla beraber, anıtın görünümü ve

içinde bulunduğu bölgede meydana gelen dönüşümler, Baldini'nin aktardığı bir değişim ve karşıtlama anını ifade eder.

Bu noktada görüldüğü üzere Antonio Baldini'nin seyahat düşüncesi hem bir tekerrür hem de bir dönüşümü barındırır. Bir anlamda seyyahın anlatısı sadece yüzeysel bir anlatı değil, aksine Ankara'nın değişiminin, bir şehrin dönüşümünün öyküsüdür söz konusu olan.

Kaynakça

- Amat, P. (1874). *Bibliografia dei viaggiatori italiani*. Roma: Salviucci.
- Alvaro, C. (2010). *Türkiye'ye yolculuk*. (N. Adabağ, Çev.). İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Baldini, A. (1943). *Diagonale 1930, Parigi-Ankara: Note di viaggio*. Milano: Mondadori.
- Cambi, F. (2012). Il viaggio come esperienza di formazione. Tra diacronia e sincronia. *Studi Sulla Formazione/Open Journal of Education*, 14(2), 149-171.
- De Botton, A. (2018). *Seyahat sanatı*. (A.S.Bayer, Çev). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Fındıklı, E. B. (2011). *İtalyanlar ve Türkler: mekânın reel ve historiyoğrafik inşası (1922-43)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fonseca, C. D. (2000). Viaggiare nel medioevo: percorsi, luoghi, segni e strumenti. S. Gensini (Ed.). *Viaggiare nel medioevo* içinde (s. 1-17). Pisa: Pacini Editore.
- Hahn, J. (1973). *The origins of the Baroque concept of peregrinatio*. North Carolina: University of North Carolina Press.
- Monga, L. (1996). Travel and travel writing: an historical overview of Hodoeporics. *Annali D'Italianistica*, 14, 6-54.
- Monga, L. (2003). The unavoidable 'snare of narrative: fiction and creativity' in Hodoeporics. *Annali D'Italianistica*, 21, 7-45.
- Sassetti, Filippo. (t.y.). *Treccani* web sitesinden erişildi: <https://www.treccani.it/enciclopedia/filippo-sassetti>
- Ossani, A. (1985). A proposito del carteggio Antonio Baldini - Giovanni Papini Fra Il 1911 e Il 1954. *Italianistica: Rivista Di Letteratura Italiana*, 14(1), 105-107.
- Zangrilli, F. (2016). Baldini e la penna del letterato. *Letteratura&Società*, 18(2), 3-29.

